

Neki mogući mehanizmi izlaska iz krize

Poslednja dešavanja u privredi, kada su zaposleni i sindikat ukazivali na štetnost poslovanja rukovodstva (privatizovanih) preduzeća, najbolje oslikavaju pogubnost liberalnog modela, odnosno pogubnost neprikosnovenosti privatne svojine. Preduzeće Prvi partizan“ iz Kragujevca, kada su zaposleni morali da štrajkuju glađu da bi „alarmirali“ javnost i državne organe da vlasnik preduzeća zloupotrebljava svoj službeni položaj, samo je „vrh ledenog brega“. Očigledan primer je i „Nibens“ grupa. Mnogo je primera, a samo mali broj dospe do „očiju javnosti“.

Privredno društvo, istorijsko zvano „preduzeće“, prema zakonskoj definiciji, je pravno lice koje obavlja delatnost radi sticanja dobiti. Pravno, ono pripada samo(m) vlasniku. Međutim, ono je strogo (pravno) odvojeni subjekt od vlasnika (strogo su regulisani načini isplate dobiti, „lični odnosi“ između vlasnika i privrednog društva...). Isto tako, a na šta ukazuju moderne koncepcije, ono, suštinski, interesno, „pripada“ i državi (država ubire porez na dobit, promet...), potrošačima (potrošači ostvaruju svoje potrebe delatnošću privrednog subjekta), životnoj okolini (delatnost preduzeća koja je štetna za životnu okolinu...), a, naročito, pripada zaposlenima, koji radom ostvaruju zaradu i obezbeđuju svoju egzistenciju svoje porodice.

Svaki od ova ovih subjekta ima svoje sopstveni interes, a zajedničko bi trebalo da im bude *najbolji interes društva*, u kom pravcu, Zakon, nalaže da rukovodstvo preduzeća treba da deluje.

Primeri sa početka priče, međutim, pokazuju da oni koji imaju najveća prava i odgovornosti vezano za preduzeća, rukovodstvo, često ta svoja prava koriste ne u interesu preduzeća, već u svom sopststvenom interesu, odnosno za nezakonito „bogaćenje“ njihovih vlasnika, zloupotrebljavajući pravnu odvojenost vlasnika i preduzeća, odnosno nemogućnost naplate potraživanja preduzeća kroz ličnu imovinu vlasnika i rukovodstva. Na ovu pojavu ukazuje i aktuelna kriza bankarskog sektora, gde su menadžmentu isplaćivani „astronomski“ bonusi. I u nauci privrednog pojava, uočena je ova pojava, naročito posle kraha velikih privrednih sistema zbog zloupotreba rukovodstva, te se uvode mehanizmi sprečavanja ove pojave. Stručno oni se nazivaju „agencijskim“ problemima.

Naročito, zaposleni i sindikat su više nego „zainteresovani“ za sankcionisanje ove štetne pojave. Razlozi su opšte poznati, a i praksa delovanja sindikata jasno na to ukazuje.

U tom smislu, pitanje koje se nameće jeste kako postići ravnotežu između prava rukovodstva da samostalno vodi poslovnu politiku i prava sindikata da štiti interese prava

i interese zaposlenih, svojih članova, kada taj isti menadžment očigledno vodi štetnu poslovnu politiku, koja nije u najboljem interesu društva, kako Zakon nalaže.

Imajući u vidu da je isplata zarada dobar indikator vođenja poslovne politike u najboljem interesu preduzeća, SSSS se, u ovom pravcu, založio za krivičnu odgovornost direktora koji ne isplađuje zarade, sa, prevashodnim ciljem, da ista deluje preventivno, odnosno da se rukovodstvo koje ne isplađuje zaradu zaposlenima samo „povuče“. Isto tako, SSSS se zalaže da u privrednom društvu zarade zaposlenima budu isplaćene pre isplate dobiti društva vlasnicima..

Zbog svega toga se i zalažemo da zaposlenima odnosno sindikatu, u ovim situacijama, ureba priznati neke mehanizme koju radno pravo, za sada, ne poznaje, ali koja su, u ovim situacijama, dobro poznata u privrednom pravu.

S tim u vezi, zalažemo se za pravo sindikata da zatraži nezavisnu reviziju poslovnih odluka i finansijskih računa, ukoliko preduzeće ne isplađuje zaradu zaposlenima, što je najbolji pokazatelj da se ne vodi poslovna politika u najboljem interesu preduzeća, kako nalaže Zakon o privrednim društvima, a o trošku poslodavcu, ukoliko se ispostave kao tačni. Stoga se i mora se menjati zakonska regulativa koja će omogućiti državnim organima (tužilaštvo...), da, u tom slučaju, brzo reaguje i spreči dalje donošenje štetnih odluka, kako po preduzeće, zaposlene i državu uopšte. Primeri Prvog partizana i drugih preduzeća, jasno ukazuje na potrebu jednog takvog pristupa. U suprotnom, posledice su više nego štetne: zaposleni i članovi njegove porodice ostaju bez zaposlenja i prihoda, država ostaje bez prihoda u vidu poreza, poveriocioma preduzeća ostaju naneplativa potraživa, a samo pojedinci ostaju obogaćeni, kršenjem zakona.

Jedan ovakav model treba da prati i pravo zaposlenih i sindikata da svoja potraživanja iz radnog odnosa potražuje iz privatne imovine ovih lica, odnosno imovine koja je nezakonito stečena. U pitanju je institut „proboja pravnog lica“ , poznat u privrednom pravu, koja se, u osnovi, primenjuje kada vlasnik privrednog društva koristi imovinu preduzeća za prevarne ciljeve.

Možemo se složiti da je pravo privatne svojine Ustavom i zakonom zagarantovano. Međutim, zalažemo se za princip da ulaganjem u preduzeće, vlasnik svojoj do tada privatnoj svojini, dodaje i „društveni“ aspekt, kada ne može u potpunosti samostalno njome raspolagati. Na to ukazuje i osnovni zakon u oblasti privatne svojine, koji propisuje da Vlasnik ostvaruje pravo svojine u skladu sa prirodom i namenom stvari, odnosno da je zabranjeno vršenje prava svojine protivno cilju zbog koga je zakonom ustanovljeno ili priznato.

Mnogi bi ovim predlozima prigovorili da je „samoupravljanje prošlo“, da je u pitanju „privatni kapital“, vraćanje u socijalizam...

Međutim, više nego smo svedoci, a što primeri jasno pokazuju, štetnih posledica izdizanja u oreol neprikosnovenosti privatne svojine, prepuštanja tržištu da samo sve izreguliše... Evropska unija je napustila ovaj put, a polako ga i napušta i, do skoro, krajnje liberalna Velika Britanija opredeljujući se za tzv. Treći put, koji po mišljenju jednog

uglednog ekonomiste, „u stvarnosti nije ništa drugo nego sinteza ultrakonzervativnog liberalizma i vizije socijalizma.....

Ovo nije lako priznati, ali stvari tako stoje“.